

dr Adam Niewiadomski
Uniwersytet Warszawski
Wydział Prawa i Administracji
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Autoreferat został sporządzony zgodnie z art. 16 i art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.) oraz § 12 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2016 r. poz. 1586 z późn. zm.), a także zgodnie ze wzorem zawartym na stronie internetowej Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (<http://www.ck.gov.pl/articles/id/47.html> – data dostępu 20 grudnia 2017 r.). Zawiera on opis dorobku i osiągnięć habilitanta, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 ustawy.

Wykaz opublikowanych prac naukowych znajduje się w załączniku nr 4, a informacja o osiągnięciach w zakresie dorobku dydaktycznego, współpracy z instytucjami naukowymi, współpracy międzynarodowej oraz działalności popularyzującej naukę w załączniku nr 5 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego.

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe.

W 2014 r. otrzymałem stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o językoznawstwie. Został on nadany przez Radę Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Językowe i prawne dzieje „nieruchomości”*, promotor prof. dr hab. Radosław Pawelec.

W 2011 r. otrzymałem stopień doktora nauk prawnych z wyróżnieniem. Został on nadany przez Radę Naukową Instytutu Nauk Prawno-Administracyjnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Instytucje prawne przekształceń ustrojowych nieruchomości rolnych po 1989 roku w Polsce i w Niemczech. Studium prawnoporównawcze*, promotor prof. dr hab. Paweł Czechowski, recenzenci: prof. dr hab. Małgorzata Korzycka, prof. dr hab. Aleksander Lichorowicz.

W 2009 r. uzyskałem tytuł zawodowy magistra nauk politycznych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (studia odbywałem w latach 2003-2009; studia ukończyłem z oceną bardzo dobrą).

W 2007 r. uzyskałem tytuł zawodowy magistra nauk prawnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (studia odbywałem w latach 2002-2007; studia ukończyłem z wyróżnieniem).

W 2007 r. uzyskałem dyplom Szkoły Prawa Niemieckiego wydany przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz Uniwersytet w Bonn.

2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Od 2012 r. do dnia dzisiejszego jestem zatrudniony w wymiarze połowy etatu na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności.

Od 2012 r. do dnia dzisiejszego jestem zatrudniony w wymiarze połowy etatu na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego na stanowisku adiunkta w Zakładzie Administracyjnoprawnych Problemów Zarządzania.

W latach 2012-2015 byłem zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku na stanowisku adiunkta naukowego. Zatrudnienie odbywało się w ramach stażu podoktorskiego Narodowego Centrum Nauki.

Na wniosek Rektora Uniwersytetu Warszawskiego od 2007 r. do dnia dzisiejszego jestem zatrudniony w Biurze Rektoratu Uniwersytetu Warszawskiego na stanowisku

specjalisty. W ramach swoich obowiązków odpowiadam za przygotowanie projektów aktów prawnych dla organów centralnych Uniwersytetu; przygotowanie procedur wyborczych na Uniwersytecie oraz doradztwo prawne w zakresie wydawanych aktów prawnych i rozstrzygnięć.

3. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 z późn. zm.).

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 z późn. zm.) wskazuję dzieło opublikowane pt. *Publicznoprawny i prywatnoprawny konflikt interesów na przykładzie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000*, Warszawa 2017, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, ISBN 978-83-01-19715-5, s. 304; recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Paweł Czechowski oraz prof. dr hab. Bartosz Rakoczy oraz cykl 30 artykułów powiązanych tematycznie z wyżej wymienioną monografią poświęconych publicznoprawnemu i prywatnoprawnemu konfliktowi interesów na obszarach wiejskich cennych przyrodniczo.

3.1. Uzasadnienie wyboru tematu pracy oraz cel rozprawy

Książka *Publicznoprawny i prywatnoprawny konflikt interesów na przykładzie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000* jest efektem badań nad problematyką powstawania oraz ewolucji konfliktu interesów chronionych prawem na obszarach Natura 2000, które w dużym stopniu wpływają na sytuację prawną producenta rolnego – właściciela nieruchomości rolnych położonych na tych obszarach. W szczególności badania dotyczyły pozycji rolnika (producenta rolnego), jego praw oraz obowiązków w sytuacji, gdy jego gospodarstwo rolne położone było na obszarze Natura 2000. Jego pozycja w systemie prawa, ale także w systemie ekonomiczno-gospodarczym wydaje się być kluczem do wyjaśnienia oraz rozwiązania występującego konfliktu interesów. W pracy dokonano analizy systemu prawa przez pryzmat interesów rolnika, który w zderzeniu z interesem społecznym czy państwowym w sferze ochrony przyrody jest w niekorzystnej pozycji. W tym kontekście starano się zanalizować interes prywatny oraz interes publiczny oraz możliwości ochrony każdego z nich. Autor nie jest zwolennikiem prymatu interesu publicznego, zwłaszcza

w sferze ingerencji w prawo własności nieruchomości. Wyniki prowadzonych analiz obowiązującego prawa, jego stosowania oraz badań empirycznych wskazują i potwierdzają prymat interesu publicznego w analizowanym zakresie.

Prowadzone analizy dokonano przez pryzmat regulacji prawnych dotyczących obszarów Natura 2000 w systemie prawa europejskiego oraz krajowego. Głównym celem pracy jest określenie pozycji prawnej producenta rolnego (przede wszystkim rolnika) na obszarach Natura 2000 oraz zidentyfikowanie konfliktów interesów powstających na tych obszarach. Analizę ograniczono do problematyki rozwiązywania konfliktu interesów pojawiających się na styku prawa publicznego oraz prywatnego, a zwłaszcza w samym prawie publicznym. Rozwiązania te oddziałują na praktykę stosowania prawa, w tym judykaturę, oraz mają wpływ na doktrynę prawa. Analizowana problematyka wskazuje na trudną sytuację rolnika, który w konflikcie z interesem społecznym ochrony przyrody oraz dobrem ogółu zmuszony jest respektować ograniczenia własności nieruchomości rolnych przy prowadzeniu działalności rolniczej.

Poszukiwanie sposobów rozwiązań konfliktów interesów skorelowano z przeprowadzoną analizą konkretnych przykładów istniejących sprzeczności czy wręcz niezgodności w systemie prawa rolnego i ochrony przyrody. Pozwala to także, poza realizacją głównego celu badawczego, na sformułowanie postulatów *de lege ferenda*. Zaprezentowano również kazuistyczne przykłady ingerencji regulacji publicznych w prawo własności nieruchomości rolnych, które stanowią egzemplifikację problemów współczesnego prawa rolnego w zetknięciu z ochroną środowiska.

Znalezienie idealnego rozwiązania dotyczącego pogodzenia interesów publicznych oraz prywatnych może wydać się swoistą utopią, w szczególności kiedy tego rozwiązania poszukuje się w normach prawa. Warto jednak podejmować starania, które w pewnych sytuacjach pozwolą określić i rozstrzygnąć te interesy – w miarę możliwości bez uszczerbku dla żadnej ze stron. W relacje zachodzące między prawami, którymi dysponuje państwo, oraz prawami obywatela wpisany jest z samej natury rzeczy konflikt. Interesy tych dwóch podmiotów są ze sobą w sprzeczności, bo tam, gdzie państwo ingeruje w prawa obywatela, pojawia się sprzeciw obywatela wobec takiego postępowania. Zazwyczaj takiej ingerencji towarzyszy również ograniczenie praw jednostki na rzecz praw ogółu. Powstaje wtedy pytanie, któremu z tych interesów – państwa czy obywatela – dać pierwszeństwo. Jak uregulować sytuacje, w których zachodzi konflikt tych interesów?

Celem pracy jest określenie sytuacji prawnej producenta rolnego na obszarach Natura 2000 przez pryzmat konfliktów interesów, które zachodzą na tych obszarach. Takie podejście

metodyczne z natury ogranicza analizę do typowych sytuacji konfliktowych. Badania sytuacji prawnej producenta rolnego zostały zawężone tylko do analizy istotnych problemów prawnych w tym kontekście na wspomnianych obszarach.

Przedmiotem prezentowanych analiz są wybrane interesy chronione prawem, ale tylko takie, które mają charakter jurydyczny. Problematyka ta pojawia się na gruncie ochrony własności nieruchomości rolnych, prawa do prowadzenia wybranej działalności czy też ochrony środowiska. Interesy typowo ekonomiczne, społeczne lub innego rodzaju będą jedynie sygnalizowane jako tło do prezentacji interesów chronionych prawem.

W kolejnych rozważaniach sformułowano wiodące hipotezy badawcze pracy. Analizy dokonywane są przede wszystkim pod kątem ochrony własności nieruchomości rolnych z uwzględnieniem zakresu triady uprawnień właścicielskich, to jest: posiadania, korzystania i rozporządzania. Obecne regulacje ochrony przyrody ingerują w każde z tych uprawnień, powodując istotne ograniczenia praw rolnika. Ingerencja najczęściej dotyka przede wszystkim uprawnień wynikających z korzystania z nieruchomości. Prowadzi to do konfliktu interesów chronionych prawem: prawa własności nieruchomości rolnych oraz ochrony środowiska. Wokół tego podstawowego konfliktu umiejscowionego w prawie prywatnym i publicznym prowadzone są dalsze analizy szczegółowe, które obrazują powstawanie konfliktów interesów chronionych prawem w procesie produkcji rolnej.

Jedna z hipotez opracowania brzmi, że w prawo własności nieruchomości, a w szczególności nieruchomości rolnych, wpisany jest konflikt interesów między państwem a właścicielem. Sytuacja konfliktu jest immanentną cechą prawa własności nieruchomości rolnych ze względu na występujący konflikt interesów. Od przyjętego w danym systemie prawnym reżimu prawnego zależy zróżnicowanie nasilenia sytuacji konfliktowych.

Kolejna hipoteza dotycząca występowania konfliktu interesów między właścicielem nieruchomości rolnej a organem administracji publicznej – reprezentantem interesu publicznego – w istocie dotyczy ona regulacji publicznoprawnych i prywatnoprawnych. Analiza konfliktu interesów w płaszczyźnie państwo–rolnik na obszarach Natura 2000 pozwala dostrzec relacje pomiędzy prawem administracyjnym i cywilnym, a także oddziaływanie tych regulacji na pozycję prawną adresata norm prawnych. Dokonane analizy pozwalają sformułować hipotezę o znacznej roli norm prawa publicznego w kształtowaniu pozycji rolnika oraz systemu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach Natura 2000. Wskazane rozwiązania prawne dotyczące konfliktu interesów w większości przypadków prowadzą do jego rozwiązania na rzecz dobra ogółu, a w przypadkach poddanych szczegółowej analizie dotyczą one ochrony przyrody oraz bioróżnorodności. Paradoksem jest,

że preferując dobro ogółu, którego częścią jest także produkcja rolna, uszczupla się interesy producenta rolnego chronione prawem. W pracy jednocześnie wyraźnie podkreślono, że należy przedsięwziąć działania i wdrożyć mechanizmy prawne, które będą w najpełniejszy sposób chroniły prawo własności nieruchomości rolnych na obszarach Natura 2000.

Dla potrzeb badawczych sformułowano kolejną hipotezę, że konflikt interesów zazwyczaj jest rozwiązywany na korzyść dóbr chronionych prawem publicznym. Nadto w tym względzie nowego znaczenia nabiera koncepcja własności rolniczej sformułowanej przez Andrzeja Stelmachowskiego, która wskazuje nie tylko prawa właściciela, lecz także jego obowiązki względem państwa i społeczeństwa. Twierdzenie to znajduje swoje zobrazowanie na przykładzie ingerencji prawa publicznego w prawo własności nieruchomości rolnych znajdujących się na obszarach Natura 2000. W relacjach pomiędzy zasadami ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, oraz zasadami ochrony warsztatu pracy rolnika sytuacje publicznoprawnego i prywatnoprawnego konfliktu interesów są trwałym ich elementem. Należy na wstępie zwrócić uwagę, że powyższa koncepcja zakłada przyznanie pomocy dla rolnika, który ponosi obowiązki względem społeczeństwa. Wprowadzone ograniczenia we władaniu nieruchomością rolną powinny być w odpowiedni sposób zrekompensowane rolnikowi.

Przedstawione w pracy przykłady konfliktów interesów odnoszące się do sytuacji prawnej producenta rolnego na przykładzie obszarów Natura 2000 pozwalają na zobrazowanie współczesnej ingerencji w prawo własności nieruchomości rolnika. Wskazane w monografii sposoby rozwiązywania konfliktów mają za zadanie zniwelować negatywne skutki tej ingerencji dla prowadzenia wytwórczej działalności rolniczej.

3.2. Struktura pracy oraz metody badawcze

Praca składa się ze wstępu, czterech części oraz zakończenia. Prezentuje problematykę konfliktu interesów między państwem a obywatelem przez pryzmat regulacji prawnorolnych. Przeprowadzone badania mają na celu wypracowanie sprawdzalnych sposobów rozwiązywania konfliktu interesów poprzez regulacje prawne, które pozwolą określić sytuację prawną producenta rolnego na obszarach Natura 2000.

W każdej części zastosowano formalny schemat pracy, na który składa się wprowadzenie do zagadnienia, jego omówienie i podsumowanie. Te ostatnie, wprowadzone po każdej części i po każdym rozdziale, są również elementem składowym końcowych

wniosków. Pozwalają czytelnikowi wyrobić sobie pogląd na przyjętą metodę rozwiązywania danego konfliktu interesów.

W części I pracy dokonano teoretycznej analizy pojęć i dorobku naukowego dotyczącego konfliktu interesów w prawie. Zaprezentowano aktualny stan badań w tym zakresie, z uwzględnieniem w szczególności prawa rolnego. Wskazano przy tym pojawiające się już w teoretycznej analizie problemy, które mogą być przyczyną późniejszych przykładów konfliktów w analizie kazuistycznych przypadków. Doprowadziło to do określenia metod badawczych (m.in. formalnodoğmatycznej, empirycznej, prawnoporównawczej, historycznej) i ułatwiło prowadzenie dalszych analiz. Omówiono również konstrukcyjne i definicyjne założenia pracy oraz poszczególnych elementów pojęcia „konflikt interesów”. Wskazano problematykę występujących relacji pomiędzy interesem publicznym i prywatnym przez pryzmat dwóch analizowanych regulacji panowania nad rzeczą. Współczesne ograniczenia administracyjnoprawne nie tylko prowadzą do zaostrzania konfliktów interesów powstających w relacji państwo–właściciel, lecz także kształtują prawo własności nieruchomości rolnych.

Sformułowane w części I ustalenia teoretyczne pozwoliły także na określenie znaczenia prawa w procesie rozwiązywania konfliktu interesów pojawiających się na styku prawa prywatnego i publicznego. Podstawy teoretyczne określone w tej części zostały wykorzystane przy dalszych badaniach, w szczególności w częściach III i IV, w których omówiono przykłady konfliktów interesów w prawie ochrony przyrody dotyczących obszarów Natura 2000.

Analizie podstaw prawnych funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w Polsce poświęcono część II opracowania. W tym zakresie regulacje prawa europejskiego i krajowego wskazują jedną z możliwych do zidentyfikowania pierwotnych przyczyn konfliktu interesów. Dotyczy ona przede wszystkim umiejscowienia instytucji obszarów Natura 2000 w prawie polskim jako jednej z form ochrony przyrody określonych w ustawie o ochronie przyrody. Takie rozwiązanie pociąga za sobą powstawanie dalszych konfliktów, szczegółowo zanalizowanych w kolejnej części książki. Oprócz przedstawienia regulacji prawa europejskiego i krajowego wskazano regulacje krajowe wybranych państw europejskich. Ta część opracowania może posłużyć jako opracowanie studyjne przy poszukiwaniu nowych rozwiązań w prawie polskim. Ponadto zwrócono uwagę na wiele konfliktów, które powstają w wyniku różnych sposobów wykładni istniejących przepisów. Wyodrębniono także pola konfliktowe w ramach prawa publicznego, w szczególności w zakresie transpozycji dyrektyw europejskich do prawa krajowego. To podstawowe

zagadnienie sytuuje dalsze rozważania nie tylko na temat umiejscowienia obszarów Natura 2000 w polskim systemie prawa, lecz przede wszystkim na temat problemów harmonizacji prawa krajowego i europejskiego w sektorze rolnym.

W trzeciej, najobszerniejszej, części zanalizowano wybrane przykłady istniejących konfliktów interesów między państwem a obywatelem w zakresie funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w Polsce. Eksploracja tych konfliktów wskazuje na ich genezę, obecne funkcjonowanie i pożądane zmiany prawne. Zaobserwowane konflikty pozwalają na dokonanie ocen teoretycznych w zakresie wypracowania sposobów rozwiązywania konfliktów interesów na różnych płaszczyznach prawnych. Zbadano przede wszystkim konflikty występujące na styku prawa publicznego i prywatnego, wyodrębniając katalog konfliktów najbardziej typowych. Odwołano się także do koncepcji własności rolniczej Andrzeja Stelmachowskiego, która zakłada wykonywanie prawa własności nieruchomości rolnych przez pryzmat praw właściciela, ale także jego obowiązków względem społeczeństwa.

W części III zawarto także sygnalne kwestie konfliktowe z zakresu prawa prywatnego. Ze względu jednak na dominującą rolę regulacji o charakterze prawa publicznego dokonane analizy ograniczono do określenia możliwych pól konfliktowych.

Istotnym elementem części IV są zidentyfikowane pola konfliktowe w obrębie prawa publicznego, wpływające na sytuację prawną producenta rolnego tylko w sposób pośredni. Rozwiązanie konfliktu prawnego, którego przyczyną może być konflikt interesów między organami państwa, oddziałuje na uprawnienia i zakres ochrony właściciela nieruchomości rolnych na obszarach cennych przyrodniczo. Wskazano tutaj przede wszystkim konflikt norm konstytucyjnych, który próbuje pogodzić zasadę ochrony praw właściciela i konstytucyjną zasadę ochrony przyrody. Omówiono też konflikty interesów w zakresie kompetencji organów administracji publicznej oraz możliwą wielość form ochrony przyrody, które dotyczą tego samego terenu. Rozważania te pozwoliły zaproponować możliwe zmiany *de lege ferenda* w zakresie zarówno ustrojowym, jak i metod rozwiązywania konfliktów interesów w ramach regulacji publicznoprawnych.

Ostatnia część pracy stanowi podsumowanie, które zawiera szczegółowe rozważania dotyczące sformułowanych tez i dowodów na ich poparcie. Zawarto w niej także zestawienie możliwych sposobów rozwiązywania konfliktów interesów w prawie rolnym, które zostały wskazane w poszczególnych częściach opracowania. Określono też postulaty *de lege ferenda*, które mogą zostać wykorzystane w procesie legislacyjnym. W części tej dokonano oceny

funkcjonowania obszarów Natura 2000 w polskim systemie prawa i relacji między tą formą ochrony przyrody a unormowaniami prawnorolnymi.

Jak już wspomniano powyżej w pracy zastosowano komparatystyczne metody badawcze ukazujące problem publicznoprawnego i prywatnoprawnego konfliktu interesów. Mieszczą się one w obrębie metod: prawnoporównawczej, teoretycznoprawnej, formlanodogmatycznej, historycznoprawnej a także ekonomicznej analizy prawa. W opracowaniu zaprezentowano analizę regulacji sieci Natura 2000 w prawie europejskim, krajowym oraz w systemach prawnych wybranych państw europejskich. Analizie został poddany także materiał orzeczniczy w zakresie prawa europejskiego oraz krajowego. W pracy zaprezentowano także wyniki badań fokusowych prowadzonych w parkach narodowych oraz krajobrazowych.

3.3. Wnioski

1. Dokonana analiza teoretyczna oraz badania oparte na konkretnych przykładach występujących w Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 pozwoliły na sformułowanie szeregu tez. Potwierdziły one istnienie trzech (publiczno-prywatnego, publicznego i prywatnego) rodzajów konfliktów interesów na obszarach Natura 2000. Wpływają one na sytuację prawną producenta rolnego. Najwięcej konfliktów dotyczy ingerencji prawa publicznego w prawo prywatne, ale także występują w prawie publicznym oraz prywatnym. Skala tych konfliktów obrazuje relacje między poszczególnymi regulacjami w prawie rolnym i prawie ochrony przyrody na poziomie krajowym i europejskim. Większość poddanych analizie konfliktów rozstrzygana jest na korzyść podmiotów państwowych poprzez realizację zasady ochrony przyrody i środowiska. Zarówno konflikty publiczno-prywatne, jak i publicznoprawne swoje odzwierciedlenie, a niekiedy rozwiązania znalazły w regulacjach ustawowych lub decyzjach organów administracji publicznej i wydawanych przez nich aktów prawnych.
2. Poczynione obserwacje funkcjonowania poszczególnych regulacji dotyczących obszarów Natura 2000, poza postulatami *de lege ferenda*, pozwoliły na krytyczną ocenę obecnego stanu prawnego. Wyniki badań zaprezentowane w części II wyraźnie pokazują panujący chaos prawny w zakresie funkcjonowania obszarów Natura 2000 nie tylko w relacjach z innymi regulacjami, np. prawnorolnymi, lecz także w obrębie samej ustawy o ochronie przyrody. Śledząc poszczególne regulacje międzynarodowe, europejskie i krajowe dotyczące obszarów Natura 2000, nie można oprzeć się wrażeniu występowania chaosu

prawnego, w którym mieszają się różne regulacje prawne w ramach różnych systemów prawa i porządków prawnych (międzynarodowy, europejski, krajowy, akty prawa miejscowego). W tych reżimach prawnych funkcjonuje producent rolny, który nie jest pewien, jakie są granice ochrony prawa własności jego nieruchomości, które regulacje wprowadzają odpowiednie ograniczenia. Problem zaczyna się pojawiać, kiedy poszczególne unormowania wykluczają się wzajemnie lub wprowadzają sprzeczne obowiązki. Takim przykładem są regulacje dotyczące zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych, planów zadań ochronnych i praktyk proekologicznych wprowadzanych w ramach dostępu do systemu płatności bezpośrednich dla rolników.

3. Większość powstających konfliktów interesów znajduje swoje rozwiązania w regulacjach prawnych. Ta hipoteza wyeksplikowana we wstępie pracy została udowodniona w formie tezy poprzez analizę m.in. konfliktu interesów związanego z wprowadzeniem obszarów Natura 2000 na danym terytorium i ograniczeniami z nimi związanymi. Rolnik ma prawo oczekiwać pomocy państwa, które ingerując w jego prawo własności, zakazuje mu dotychczasowej działalności albo ją istotnie ogranicza. Pomoc ta powinna być długofalowa, natychmiastowa i adekwatna do wprowadzanych ograniczeń. Nie powinna sprowadzać się tylko do słusznego odszkodowania, ale powinna obejmować pomoc dla rolnika w ewentualnym przekwalifikowaniu, przygotowaniu dokumentacji prawnej, pomoc społeczną, edukacyjną i inne. Tylko kompleksowe podejście do poszkodowanego w konflikcie interesów rolnika może doprowadzić mimo to do powstania poczucia sprawiedliwości i respektowania rządów prawa w demokratycznym państwie prawnym. Pozwoli to również zachować istotę prawa własności, którą naruszają wprowadzane ograniczenia.
4. Przeprowadzona analiza pozwoliła na wypracowanie sposobów rozwiązywania konfliktów interesów. Odwołują się one czasami do schematów znanych rozumowaniu prawniczemu, jak chociażby do zasady *lex posterior derogat legi priori* (akt późniejszy uchyla moc obowiązującą aktu wcześniejszego). Innym razem pozwalają na stworzenie instrumentu, który powinien być sprawdzalny w sytuacjach konfliktowych w prawie rolnym nie tylko w odniesieniu do prawa ochrony przyrody, lecz także innych regulacji. Wypracowanie tych sposobów było jednym z głównych celów postawionych w opracowaniu.
- 4a. Pierwszeństwo regulacji publicznoprawnych potwierdza miejsce prawa rolnego w systemie prawa jako odrębnej gałęzi prawa z przewagą unormowań pochodzących z prawa administracyjnego. Niewątpliwie sposób przyznający pierwszeństwo stosowania

regulacjom o charakterze prawa publicznego znajduje zastosowanie w większości analizowanych sytuacji konfliktowych.

- 4b. Podobnym sposobem jest pierwszeństwo potrzeb i dążeń społecznych. Różni się od powyższego tym, że nie bada się tutaj interesu państwa reprezentowanego przez władzę, ale interes społeczeństwa. W przypadku wystąpienia konfliktu między publicznym interesem społecznym a prywatnym interesem rolnika konflikt taki rozwiązywany jest zazwyczaj poprzez przyznanie większego znaczenia celom ogólnospołecznym. Potwierdzają to m.in. analizy dotyczące kolizji norm konstytucyjnych, procedury ustanawiania planów zadań ochronnych czy niebudząca wątpliwości koncepcja własności rolniczej sformułowana przez Andrzeja Stelmachowskiego. Kolizja w prawie rolnym między celem społeczeństwa a interesem rolnika będzie rozstrzygana na korzyść społeczeństwa lub na rzecz interesu publicznego.
- 4c. Hierarchia aktów prawnych odpowiada znanej już w teorii prawa metodzie wykładni uwzględniającej miejsce danej regulacji w systemie prawa, odwołując się do właściwego zastosowania wykładni systemowej w procesie subsumcji normy prawnej. Poddane egzegezie unormowania, w szczególności dotyczące relacji między planami ochronnymi i aktami planowania przestrzennego, wyraźnie wskazały na konieczność ustalenia miejsca danego aktu prawnego w konstytucyjnej hierarchii źródeł prawa. Przy wielości reżimów prawnych (międzynarodowego, europejskiego, krajowego i miejscowego) rozstrzygnięcie, który akt prawny jest ważniejszy i który powinien znaleźć zastosowanie, okazuje się kluczowe dla określenia sytuacji prawnej producenta rolnego na obszarach Natura 2000.
- 4d. Powyższą wykładnię odnośnie do hierarchii źródeł prawa należy wzbogacić o chronologię aktów prawnych. Oznacza to, że w sytuacji konfliktu interesu po ustaleniu stanu faktycznego i prawnego należy dać pierwszeństwo temu aktowi prawnemu, który jest późniejszy w czasie. Teza ta będzie prawdziwa, o ile ten akt znajduje się na tym samym poziomie w hierarchii źródeł prawa. Problem ten zaprezentowano na przykładzie relacji między planami zadań ochronnych i miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- 4e. Sposoby wymienione w dwóch poprzedzających punktach potwierdziły także podstawową rolę wykładni systemowej w procesie odkodowywania znaczenia normy prawnej z brzmienia przepisów. Zarówno hierarchia aktów prawnych, jak i ich chronologia zakładają konieczność odwołania się do umiejscowienia danej regulacji w systemie prawa.
- 4f. Nadto wskazano na rozwiązanie konfliktu w drodze zastosowania ingerencji ustawodawcy. Zakłada ono zmianę obecnego stanu prawnego w taki sposób, aby metoda rozwiązania

konfliktu interesów nie prowadziła do wniosków *contra legem*. Wskazano w tym zakresie wiele postulatów *de lege ferenda*, które powinny usprawnić nie tylko rozwiązywanie konfliktów interesów na pograniczu prawa rolnego i prawa ochrony przyrody, ale przede wszystkim powinny zapobiec łamaniu oraz obchodzeniu prawa.

- 4g. Rozwiązaniem konfliktu interesów, nawiązującym swoją konstrukcją do sposobu omówionego w poprzednim punkcie, jest ingerencja sądu. Zakłada ona najbardziej realne rozwiązanie konfliktu interesów poprzez orzeczenie niezawisłego sądu. Taki sposób znajdzie zastosowanie w większości opisanych konfliktów na pograniczu prawa cywilnego i administracyjnego.
- 4h. W monografii wskazano rozwiązanie konfliktu poprzez władczą decyzję uprawnionego organu. Rozwiązanie to – podobnie jak rozstrzygnięcie sądowe – nie pozostawia wątpliwości co do rozstrzygnięcia konfliktu interesów, przyznając rację jednej ze stron. W większości analizowanych przypadków organy administracji publicznej, biorąc pod uwagę cele poszczególnych regulacji, rozstrzygają na korzyść unormowań publicznoprawnych. Tak jest chociażby w konflikcie między zobowiązaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi a planami zadań ochronnych. To plan zadań ochronnych znajduje pierwszeństwo w zastosowaniu, a nie zobowiązanie podjęte na podstawie umów związanych z byciem beneficjentem pomocy pochodzącej ze środków europejskich.
- 4i. W pracy rozważono udział społeczeństwa w procesie planowania obejmowania danych terenów formami ochrony przyrody. Zakłada on ochronę interesów rolników i możliwość ich wyartykułowania już na etapie projektowania planów zadań ochronnych. Taki sposób powinien być standardem w procesie obejmowania poszczególnych terenów nowym reżimem ochrony przyrody. Należy go wzmocnić oraz uświadomić rolnikom o wadze takiego udziału w projektowaniu otaczającej ich rzeczywistości prawnej
5. Jednym z celów rozprawy było zaprezentowanie postulatów *de lege ferenda*, które mogą zostać aplikowane do rozwiązań prawnych w polskim systemie prawa. Podstawowym trzonem analizy stało się umiejscowienie regulacji dotyczących ochrony przyrody, a w szczególności obszarów Natura 2000 w krajowym porządku prawnym. Postulowano kilkakrotnie podjęcie analiz związanych ze studiami nad umiejscowieniem zaleceń dyrektyw ptasiej i siedliskowej w innym reżimie prawnym. Jako przykład podano możliwe rozwiązania przyjęte w Republice Federalnej Niemiec, Czechach czy na Słowacji. Podjęcie decyzji o innej formie prawnej, która miałaby obowiązywać na 20% powierzchni Polski, wymaga nie tylko analiz prawnych, lecz także ekonomicznych i społecznych. Ewentualna zmiana mogłaby być istotnym sposobem rozwiązania wielu konfliktów powstających na

styku prawa publicznego i prywatnego w zakresie ochrony przyrody oraz własności nieruchomości rolnych.

Poza wyeksplikowanym powyżej głównym postulatem *de lege ferenda* wskazano wiele możliwych zmian o charakterze szczegółowym np. statusie planów zadań ochronnych i ich pozycji względem aktów prawa miejscowego i innych aktów tworzonych przez organy jednostek samorządu terytorialnego. W tym zakresie w szczególności uregulowania wymagają kwestie związane z nowymi typami aktów prawnych w zakresie planowania przestrzennego np.: uchwałą określającą zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane oraz miejscowym planem rewitalizacji.

Zmian prawnych wymaga także określenie pozycji ustrojowej poszczególnych organów administracji publicznej. Przedstawione zagadnienia dotyczące właściwości organów administracji publicznej w zakresie funkcjonowania obszarów Natura 2000 wskazują na konieczność rozważenia konfliktu zachodzącego pomiędzy poszczególnymi aktami prawnymi w aspekcie hierarchii poszczególnych aktów prawnych poddanych analizie, lecz także funkcjonowania organów administracji publicznej, które te akty prawne wydają. *De lege ferenda* należałoby wzmocnić zasadę współdziałania organów administracji przy wydawaniu aktów prawnych. Ponadto trzeba na nowo określić pozycję ustrojową regionalnego dyrektora ochrony środowiska w systemie ustanawiania obszarów Natura 2000 i jego funkcji w odniesieniu do innych organów administracji centralnej oraz samorządowej.

W pracy wskazano też istniejące konflikty między regulacjami prawnymi odnoszącymi się do poszczególnych form ochrony przyrody, które współwystępują ze sobą na jednym terytorium. Należy określić, które z regulacji powinny być stosowane w pierwszej kolejności, a które mogą być stosowane uzupełniająco. W obecnym stanie prawnym wydaje się, że pierwszeństwo należy przyznać regulacjom związanym z parkami narodowymi. Za takim rozwiązaniem przemawia nie tylko wykładnia systemowa prawa, lecz także konstytucyjna hierarchia źródeł prawa, która sytuuje plany ochrony parków narodowych wyżej niż akty prawa miejscowego.

Postulaty *de lege ferenda* dotyczą także funkcjonowania pomocy europejskiej dla rolników. Przede wszystkim należy wyraźnie określić rolę zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych funkcjonujących na obszarach Natura 2000. Można rozważyć włączenie postanowień planów zadań ochronnych jako jednego z elementów tych zobowiązań.

Pozwoli to rolnikowi uniknąć wielu konfliktów między regulacjami prawa publicznego i podjętymi zobowiązaniami w ramach jednego z działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

6. W szczegółowych analizach i rozważaniach wskazano także szereg postulatów *de lege lata*, które mają być pomocne w stosowaniu prawa przez sądy i organy administracji publicznej. Jako przykład można przywołać konieczność znalezienia odpowiedniego znaczenia pojęcia konfliktu interesów w prawie rolnym.
7. W przeprowadzonej analizie potwierdzono wcześniejszą hipotezę wskazującą, że w prawo własności nieruchomości, a w szczególności nieruchomości rolnych, wpisany jest konflikt interesów między państwem a właścicielem. W te rozważania wpisuje się przywołana wyżej koncepcja własności rolniczej Andrzeja Stelmachowskiego. Nie zakłada ona co prawda występowania konfliktu interesu, lecz przedstawia powinności rolnika względem społeczeństwa i państwa, ale jednocześnie wskazuje, że trud rolnika oraz nałożone na niego obowiązki i ograniczenia powinny doznać pomocy ze strony państwa.

Sytuacja prawna producenta rolnego na obszarach Natura 2000 będącego właścicielem nieruchomości rolnej jest determinowana poprzez system ingerencji w triadę jego uprawnień właścicielskich. Przede wszystkim wprowadzane ograniczenia ze względu na cele ochrony przyrody ingerują w korzystanie z nieruchomości rolnych. Na rolnika nakłada się obowiązki związane z ochroną przyrody. Przykładowo obowiązek np. zachowania szuwarów, zakaz osuszania łąk, zakaz koszenia traw, ekstensywne użytkowanie kośno-pastwiskowe, obowiązek zachowania drzewostanu, zakaz podejmowania działalności wbrew celom ochrony przyrody. Te przykłady wprost ograniczają korzystanie z nieruchomości rolnej. Obowiązki dla właścicieli i posiadaczy nieruchomości na obszarach Natura 2000 wprowadzane są do systemu prawa poprzez akty prawa miejscowego. Analizowane poglądy doktryny i orzecznictwo dopuszczają taki sposób ingerencji w prawo własności nieruchomości rolnych pod warunkiem ustawowego umocowania, zachowania zasady proporcjonalności oraz nienaruszenia istoty prawa własności. Dlatego każdy plan zadań ochronnych i liczba wprowadzanych wymogów będą musiały być oceniane kazuistycznie, czy nadal prawo własności nie ulega uszczupleniu, czy też właściciel pozostaje pozbawiony możliwości korzystania ze swojego prawa w sposób zgodny z jego wolą, a ograniczony tylko zgodnie z przepisami prawa.

Unormowania dotyczące obszarów Natura 2000 naruszają także prawo rozporządzania własnością nieruchomości przez producenta rolnego. Ustanowienie obszaru chronionego na danym terenie może znacznie zmniejszyć wartość nieruchomości, a co za tym idzie –

ograniczyć lub w ogóle uniemożliwić obrót tą nieruchomością. Spadek wartości nieruchomości zauważany jest przez samego ustawodawcę w przepisach kompensacyjnych. Naruszenie uprawnienia do rozporządzania prawem własności nieruchomości odbywa się w sposób pośredni. Jest efektem wprowadzanych zmian. Dlatego niezwykle trudno go udowodnić, a przez to dochodzić ewentualnych roszczeń z tytułu jego naruszenia.

W końcu regulacje dotyczące obszarów Natura 2000 naruszają także status prawny posiadania nieruchomości rolnych – przede wszystkim odnosząc się do woli (*animus*) swobodnego posiadania nieruchomości. Posiadanie to zazwyczaj odbywa się wbrew zamysłowi producenta rolnego, który respektując nałożone ograniczenia, wyzbywa się części swoich uprawnień jako właściciel nieruchomości. W zamian za to powinien otrzymać rekompensatę.

Naruszenie każdego z uprawnień właścicielskich stawia producenta rolnego na obszarach Natura 2000 w trudnej sytuacji nie tylko prawnej, ale przede wszystkim ekonomicznej. Wprowadzane ograniczenia, poza wymogami, które musi spełnić, nie gwarantują mu żadnej bezpośredniej i szybkiej pomocy ze strony ograniczającego jego prawa podmiotu publicznego. Chroniąc środowisko poprzez respektowanie planów zadań ochronnych, rolnik może nawet pozbawić się środków do życia i dochodu z prowadzonej działalności rolniczej. Dlatego granica wprowadzanych ograniczeń nie powinna naruszać istoty uprawnień właścicielskich i nakładać na rolnika tylko samych obowiązków, nie pozostawiając mu żadnych praw.

Powyższe obserwacje pozwalają określić także treść prawa własności nieruchomości rolnych na obszarach Natura 2000 jako bezwzględnego, wyłącznego i skutecznego *erga omnes* prawa właściciela do korzystania, posiadania i rozporządzania nieruchomością rolną w granicach obowiązującego prawa. Problem jest tylko z określeniem tych granic, które w wydawanych aktach prawa miejscowego czynią własność nieruchomości swoistą „wydmuszką” tego prawa, które nawet nie jest już tzw. „gołym prawem (*nudum ius*)”, pozostawiając rolnika bez skutecznych i szybkich mechanizmów ochrony swojej własności.

8. Przeprowadzona analiza wskazała na ustalenie znaczenia pojęcia „konflikt interesów” w prawie. Oprócz dominującego poglądu, że jest to sytuacja konfliktu, w jaką popada organ administracji publicznej, rozstrzygając sprzeczne interesy stron, w których upatruje swoich korzyści, przedstawiono inne znaczenie tego pojęcia. Ograniczono tym samym pole badawcze konfliktu interesów do konfliktu wartości czy potrzeb. Konflikt interesów

w prawie rolnym będzie się ogniskował wokół dóbr chronionych przez państwo (ochrona przyrody, redystrybucja pomocy finansowej ze środków europejskich, realizacja władztwa planistycznego) lub potrzeb obywatela – rolnika (ochrona warsztatu pracy – gospodarstwa rolnego i własności nieruchomości rolnych, możliwość prowadzenia działalności rolniczej na obszarach chronionych). Interesy te będą się ze sobą przeplatały i w zależności od konkretnej sytuacji prawnej jeden z nich okaże się ważniejszy. W poczynionych ustaleniach zaobserwowano wyraźną przewagę realizacji interesu publicznego.

9. Istotną obserwacją poczynioną w pracy jest wskazanie możliwych korzyści dla podmiotu, który przegrał konflikt. Starano się usytuować analizowany konflikt interesów jako taki, w którym jedna ze stron wygrywa ten konflikt, a druga ponosi jak najmniejszą szkodę. Jednym z celów prowadzonych badań było zidentyfikowanie zagrożeń płynących z regulacji prawnych dotyczących obszarów Natura 2000 dla działalności rolnika – jego dotychczasowego wykorzystywania nieruchomości, jako swojego warsztatu pracy. Ustalenia znaczeniowe podstawowych pojęć pozwoliły przyjąć założenie, że proponowane sposoby rozwiązań konfliktu interesów będą umożliwiały chociaż częściową realizację interesu strony słabszej. W tym kierunku idą chociażby propozycje *de lege ferenda* w zakresie włączenia planów zadań ochronnych jako elementów zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych. Skoro prawo wymaga od rolnika pewnych zobowiązań, niech one nie będą ze sobą sprzeczne. Pozwoli to jasno określić pozycję ustrojową rolnika.
- 10 Przedstawione zagadnienia dotyczące ochrony prawa własności nieruchomości rolnych na obszarach Natura 2000 nie prowadzą do optymistycznych wniosków z punktu widzenia interesów rolnika. Wszelkie konflikty interesów powstające między rolnikiem a organem administracji publicznej czy społeczeństwem, dotyczące ograniczania prawa własności nieruchomości rolnych ze względu na ustanowienie obszarów Natura 2000, są rozstrzygane na niekorzyść rolnika. Świadczy o tym zarówno analiza regulacji Kodeksu cywilnego, jak i podejście do praw i obowiązków rolnika zawarte w koncepcji własności rolniczej sformułowanej przez Andrzeja Stelmachowskiego. Rozważyć należy uzupełnienie sformułowania ochrony interesów rolnika, aby rolnik mimo pozostawania w niekorzystnej sytuacji mógł zachować jak najwięcej korzyści w przypadku zaistnienia konfliktu interesów, którego jest stroną.

Należy powtórnie podkreślić, że rolnik, wychodząc na swoje pole, który jest jednym z czynników jego warsztatu pracy, powinien być uświadomiony, w którym reżimie prawnym znajdują się jego czynności gospodarcze (międzynarodowym, europejskim, krajowym, miejscowym – czy może wszystkich jednocześnie) i do czego go one

zobowiązują oraz jakie mu przyznają uprawnienia. W analizie prawnej sytuacja obecnego stanu legislacji nie pozwala udzielić jednoznacznej odpowiedzi co do pozycji ustrojowej rolnika prowadzącego działalność rolniczą na obszarach Natura 2000. Rozwiązanie tego zagadnienia będzie musiała znaleźć również judykatura w przypadku nałożenia sankcji na rolnika.

3.4. Cykl artykułów powiązanych tematycznie z wyżej wymienioną monografią poświęconych publicznoprawnemu i prywatnoprawnemu konfliktowi interesów na obszarach wiejskich cennych przyrodniczo

Poza opisaną powyżej monografią do osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 16 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki zaliczam cykl 30 artykułów oraz publikacji powiązanych tematycznie i poświęconych publicznoprawnemu i prywatnoprawnemu konfliktowi interesów na obszarach wiejskich cennych przyrodniczo. Publikacje te w dużej części są efektem odbywanego w latach 2012-2015 stażu podoktorskiego Narodowego Centrum Nauki.

Najważniejszym obszarem działalności naukowej po doktoracie stanowią badania nad konfliktem interesów na obszarach cennych przyrodniczo. Ich głównym efektem jest opisana w trzecim punkcie monografia. W trakcie prowadzonych badań poruszałem jednakże szereg szczegółowych zagadnień z tego zakresu, które w monografii, ze względu na jej cel zostały tylko zasygnalizowane. Stanowią one zwarty cykl publikacji analizujący różne aspekty możliwych konfliktów interesów na obszarach cennych przyrodniczo. Podejmowane analizy dotyczą zarówno bardzo szczegółowych kwestii prawnych, jak też i zagadnień związanych z polityką rolną na tych terenach.

3.4.1. Przede wszystkim analizowałem kwestie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w ochronie przyrody na obszarach wiejskich (*Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich*, „Studia Iuridica Agraria”, Białystok 2013, t. XI, s. 293-304). Podkreślałem tutaj wagę współwystępowania instrumentów prawnych chroniących zarówno przyrodę, jak i interesy rolnika – właściciela nieruchomości rolnych. Wskazano także na występujące problemy terminologiczne związane z właściwym określeniem zrównoważonego rozwoju, w szczególności te które zaprezentowano po „Szczyście Ziemi Rio+20”.

- 3.4.2. Idea zrównoważonego rozwoju staje się w ochronie przyrody także jednym z kluczowych wyznaczników pozycji prawnej gospodarstwa rolnego (*Rodzinne gospodarstwa rolne w systemie prawnym ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju*, – razem z M.A. Król, [w:] *Ekonomiczne i prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzinnego*, Marian Podstawka (red.), FAPA, Warszawa 2015, s. 240-255). Rolnik jako producent powinien w swojej działalności respektować zasadę zrównoważonego rozwoju, której podstawą jest przestrzeganie zasad ochrony środowiska. Na tle zasady zrównoważonego rozwoju dochodzi do konfliktu interesów pomiędzy dążeniem do jak najlepszych wyników ekonomicznych gospodarstw, kosztem środowiska, a rolą analizowanych przepisów prawa powinno być pogodzenie tych dwóch sfer.
- 3.4.3. Kolejny analizowany problem dotyczy szczegółowej regulacji prawnej rekompensat wynikających z ustanowienia formy ochrony przyrody na terenie rolnym (*Problematyka prawna rekompensat za ustanowienie formy ochrony przyrody – obszarów Natura 2000 na obszarach wiejskich*, „*Studia Iuridica Agraria*”, Białystok 2014, t. XII, s. 65-76). Powstaje pytanie na jaką ochronę własności nieruchomości rolnych może liczyć rolnik, w sytuacji objęcia jego nieruchomości reżimem prawnym obszarów cennych przyrodniczo. Z przeprowadzonych szczegółowych analiz wynika, że aktualny reżim prawny wydaje się utrudniać funkcjonowanie rolnika w zakresie dochodzenia swoich praw. W szczególności należy zwrócić uwagę na występujące kolizje pomiędzy różnymi regulacjami (Kodeksem cywilnym, Prawem ochrony środowiska, ustawą o ochronie przyrody), które zakładają różny stopień ochrony właściciela nieruchomości rolnych w zakresie wprowadzonych ograniczeń z korzystania z nieruchomości.
- 3.4.4. Problemem jest również brak tymczasowego zabezpieczenia roszczeń w czasie pomiędzy wprowadzeniem ograniczeń, a zasądzeniem rekompensat (odszkodowań). Przez te kilka lat rolnik pozostawiony jest bez możliwości zarobkowania, z uwagi na wprowadzone ograniczenia. Pewne rozwiązania w tym zakresie przynosi koncepcja ochrony własności rolniczej. Na obszarach Natura 2000 rolnik powinien nie tylko znosić ciężary względem społeczeństwa związane z ustanowioną formą ochrony przyrody, ale także powinien mieć możliwość uzyskania pomocy od państwa (*Ochrona środowiska naturalnego w procesie produkcji rolnej a koncepcja własności rolniczej*, „*Studia Iuridica Agraria*”,

Białystok 2016, t. XIV, s. 259-271). W ten sposób organ administracji publicznej mógłby zrekompensować rolnikowi ciężary, które musi ponosić w związku z ustanowionymi obszarami chronionymi.

- 3.4.5. Ważnym elementem okazało się także określenie wzajemnych relacji pomiędzy różnymi formami ochrony przyrody generujących powstające w tym zakresie konflikty (*Selected legal issues of modern forms of environmental protection on the example of national parks and the networks of Natura 2000 sites, taking into account coexistence with agriculture*, – razem z P. Czechowskim, “*Studia Iuridica*”, Warszawa 2015, t. 61, s. 35-51; *Wybrane zagadnienia wzajemnych relacji podstaw prawnych funkcjonowania parków narodowych i obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem regulacji prawnorolnych*, [w:] *Ocena stanu prawnego funkcjonowania polskich parków narodowych*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015, s. 344-351). Wprowadzone przez polskiego ustawodawcę współwystępowanie na danym obszarze dwóch lub więcej form ochrony przyrody powoduje nie tylko konflikty kompetencyjne, ale także konflikty w zakresie form działania administracji publicznej.
- 3.4.6. Szczególnie problematyka ta staje się wyraźna kiedy na danym terenie – na tym samym obszarze, obowiązują regulacje dotyczące parków narodowych oraz obszarów Natura 2000 (*National parks and Natura 2000 areas - evaluation of the legal status of regulations in rural areas*, – razem z P. Czechowskim, [w:] *Chosen Problems of Nature Conservation in Polish and International Law*, Przemysław Litwiniuk, Adam Niewiadomski, Roman Stec, Łukasz Ciołek (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015, s. 23-32). Problematyka ta pomimo ponad kilkunastoletniego funkcjonowania obszarów Natura 2000 nie doczekała się satysfakcjonujących rozwiązań legislacyjnych. W praktyce stosowania prawa organy administracji – dyrektorzy parków narodowych oraz regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, wykonując swoje zadania mają problemy w określeniu pozycji prawnej danej formy ochrony przyrody względem innych. Problematyka ta staje się tym ważniejsza, jeżeli uwzględnimy w prowadzonych analizach nie tylko regulacje krajowe, ale także europejskie (*Natura 2000 a parki narodowe – wybrane problemy prawne*, – razem z P. Czechowskim, [w:] *Administracja publiczna, a ochrona przyrody - zagadnienia ekonomiczne, społeczne i prawne*, Marek Górski, Monika Niedziółka, Roman Stec, Dorota Struss (red.), Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Warszawa 2012, s. 101-116).

- 3.4.7. Podejmowałem także badania dotyczące oddziaływania regulacji ochrony przyrody na problematykę planowania przestrzennego na obszarach wiejskich (*Ausgewählte rechtliche Probleme in der Funktionsweise des Europäischen Ökologischen Netzes Natura 2000*, „*Studia Iuridica*“, Warszawa 2014, t. 59, s. 231-246). Niewątpliwie kluczowym problemem jaki tutaj występuje jest konflikt kompetencyjny pomiędzy organami jednostek samorządu terytorialnego gminy, a regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie określania rzeczywistego przeznaczenia nieruchomości rolnych (*Rola samorządu terytorialnego w realizacji Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000*, [w:] *Misja Publiczna. Wspólnota. Państwo. Studia z prawa i administracji. Księga dedykowana pamięci Profesora Michała Kuleszy*, PRESSCOM, Warszawa 2016, t. 2, s. 147-156). Co do zasady władztwo planistyczne gminy w tym zakresie powinno mieć pierwszeństwo. Jednakże plany zadań ochronnych, które również mają status aktów prawa miejscowego, zawierają zalecenia do zmiany lub uchwalenia takich aktów planistycznych jak studium, czy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Problem prawny jaki tu powstaje jest określenie mocy tych wskazań względem uprawnień organów gminy do decydowania o przeznaczeniu nieruchomości. Poza postulatami *de lege ferenda*, które zostały wyrażone w przywołanych publikacjach, wskazano na metody rozwiązania takiego konfliktu.
- 3.4.8. Ochrona środowiska w planowaniu przestrzennym rodzi jeszcze nadto kolejny typ konfliktów – konfliktów związanych z formami działania organów administracji publicznej (*Ochrona przyrody w planowaniu przestrzennym w rolnictwie*, – razem z P. Czechowskim, „*Studia Iuridica Agraria*”, Białystok 2016, t. XIV, s. 209-220). W uregulowaniach dotyczących planowania przestrzennego przewidziano szereg uprawnień dla regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w szczególności w procesie opiniowania projektów aktów planistycznych. Konflikty jakie tutaj powstają dotyczą odmiennego podejścia do określania przeznaczenia nieruchomości. Dotyczy to przede wszystkim odmiennego rozumienia zrównoważonego rozwoju w procesie planowania przestrzennego (*Zrównoważony rozwój w planowaniu przestrzennym a Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000*, „*Prawo, Acta Universitatis Wratislaviensis*”, No 3656, Wrocław 2015, t. 318, s. 41-51). Gmina w wykonywaniu władztwa planistycznego zazwyczaj dąży do osiągnięcia założonych celów gospodarczych i politycznych. Regionalny dyrektor

ochrony środowiska na pierwszym miejscu będzie stawał wymogi związane z ochroną przyrody. W tym zakresie występuje brak mechanizmów konsultacji, który pomógłby rozwiązać powstające konflikty. Niewątpliwie pomocnym może okazać się sprawny mechanizm kontroli administracyjnej (*Administracyjnoprawna kontrola w rolnictwie*, – razem z P. Czechowskim, „Studia Iuridica”, Warszawa 2014, t. 58, s. 45-64).

- 3.4.9. Poruszane zagadnienia w tym cyklu publikacji dotyczyły także szerszej perspektywy roli ochrony środowiska w procesie produkcji rolnej i możliwych ograniczeń dla działalności rolniczej (*Rodzinne gospodarstwo rolne wobec ochrony środowiska w prawie polskim i europejskim*, [w:] *Prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzinnego w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej*, Przemysław Liwtiniuk (red.), FAPA, Warszawa 2015, s. 141-151). Wprowadzane ograniczenia w korzystaniu z nieruchomości rolnych, w związku z ustanawianą ochroną terenów cennych przyrodniczo uniemożliwiają w dużym stopniu prowadzenie działalności gospodarczej. Pogląd ten przedstawiłem także w raporcie narodowym na XXVIII Europejskim Kongresie Prawa Rolnego w Poczdamie w 2015 r. Brak jest aktualnie na poziomie europejskim i krajowym regulacji, które by chroniły warsztat pracy rolnika na terenach sąsiadujących z obszarami, na których ustanowiono formy ochrony przyrody.
- 3.4.10. Ważną częścią podejmowanych analiz były próby umiejscowienia obszarów Natura 2000 w systemie gospodarczym i prawnym państw członkowskich Unii Europejskiej. Niewątpliwie istotnym czynnikiem jest szybkość spełniania świadczeń rekompensacyjnych (*Kwestia prośrodowiskowa w prawie rolnym – między prawem a ekonomią*, [w:] *Kwestia agrarna. Zagadnienia prawne i ekonomiczne*, Przemysław Litwiniuk (red.), FAPA, Warszawa 2016, s. 427-440; *Prośrodowiskowe determinanty polskiej i europejskiej polityki rolnej*, „Studia Iuridica Lubliniensa”, Lublin 2017, t. XXVI, s. 271-286). Jak podkreśla Komisja Europejska, skuteczność mechanizmu ochrony przyrody w dużej mierze będzie zależała od przekonania społeczeństwa o potrzebie ochrony i zabezpieczeniu ich potrzeb ekonomicznych. Problematyka ta została zasygnalizowana także na XXIX Europejskim Kongresie Prawa Rolnego w Lille w 2017 r. w przygotowanym razem z Konradem Marciniukiem oraz Przemysławem Litwiniukiem raporcie narodowym.

- 3.4.11. W nurt ekonomiczno-prawnych konfliktów interesów na obszarach Natura 2000 wpisuje się analiza związana z relacjami prawa europejskiego w zakresie pomocy finansowej dla rolników oraz respektowania zasad ochrony przyrody (*Neues Funktionssystem europäischer Stützungsregelungen für Inhaber landwirtschaftlicher Betriebe in Schutzgebieten Natura 2000 in der Förderperiode 2014-2020*, „Studia Iuridica“, Warszawa 2015, t. 61, s. 233-250). Odchodzenie od wspierania ilości produkowanej żywności, na rzecz wsparcia jej jakości poprzez respektowanie zasad ochrony środowiska jest obecnie w europejskim prawie rolnym kluczową kwestią w systemie finansowania Wspólnej Polityki Rolnej. Stworzono w tym zakresie mechanizmy dotyczące polityki zazieleniania (*The direct payments system in European and Polish agriculture with particular emphasis on the greening policy*, „Studia Iuridica“, Warszawa 2016, t. 66, s. 287-300), które uprzywilejowują obszary Natura 2000 względem innych terenów.
- 3.4.12. Na tym tle można zaobserwować w jaki sposób przepis prawa może rozwiązać konflikt interesów, przyznając podmiotom, których dotknęły ograniczenia, pewne uprawnienia względem innych. Niewątpliwie ten sposób rozwiązania konfliktu interesów określony został także w polityce rozwoju obszarów wiejskich (*Selected regulations of the common agricultural policy affecting the competitiveness of Polish agriculture in the new financial perspective*, – razem z P. Czechowskim, „Studia Iuridica“, Warszawa 2016, t. 66, s. 61-74; *Selected legal instruments shaping contemporary Polish agriculture in the Rural Development Programme 2014-2020*, „Studia Iuridica“, Warszawa 2016, t. 68, s. 233-248). Specjalne środki pomocowe przewidziane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich w znacznym stopniu preferują nie tylko proekologiczną produkcję rolną, ale wprowadzają mechanizmy ochronne dla rolników prowadzących działalność na obszarach Natura 2000. Te instrumenty prawne są powiązane z systemem rekompensat opisanym w ustawie o ochronie przyrody i zastępują one ten system, o ile mogą znaleźć zastosowanie dla danego obszaru.
- 3.4.13. Prośrodowiskowe podejście do europejskiej polityki rolnej jest charakterystyczne nie tylko dla obecnego okresu budżetowego na lata 2014-2020 (*Wybrane pojęcia i konstrukcje prawa rolnego w perspektywie europejskiego prawa rolnego*, – razem z P. Czechowskim, „Studia Iuridica Agraria”, Białystok 2013, t. XI, s. 25-37; *Wspólna Polityka Rolna po 2013 r. – wybrane problemy prawne*, „Studia Iuridica Agraria”, Białystok 2015, t. XIII, s. 117-132), ale jest także ważnym

wyznacznikiem przyszłych zmian zarówno Wspólnej Polityki Rolnej, jak i aktów legislacyjnych na poziomie europejskim. Przeszło ono znamiennej ewolucję od zasad wzajemnej zgodności do polityki „zazielniania” i działań rolno-środowiskowo-klimatycznych (temat tej ewolucji w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich sygnalizowano już w 2011 r. w *Ochrona środowiska w świetle założeń Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich*, – razem z P. Czechowskim, [w:] *Administracja publiczna - człowiek a ochrona środowiska. Zagadnienia społeczno-prawne*, Marek Górski, Jolanta Bucińska, Monika Niedziółka, Roman Stec, Dorota Strus (red.), Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2011, wyd. I uzupełnione: s. 81-97). Udoskonalanie zasad ochrony siedlisk cennych przyrodniczo jest wyzwaniem dla państw członkowskich. Powstaje też pytanie, czy rolnik będzie w stanie ponieść dalsze ograniczenia w zamian za uzyskiwaną pomoc. Już obecnie wprowadzona płatność za „zazielnienie” wydaje się być dość nikła w kontekście ponoszonych obowiązków (*Prośrodowiskowe determinanty polskiej i europejskiej polityki rolnej*, „*Studia Iuridica Lubliniensa*”, Lublin 2017, t. XXVI, s. 271-286). Część rolników nie korzysta z pomocy europejskiej i konieczności respektowania określonych prośrodowiskowych wymagań, przeprowadzając prosty rachunek ekonomiczny opłacalności takich działań. Wydaje się, aby osiągnąć cele Wspólnej Polityki Rolnej pomoc dla rolników i zachęta dla nich w zakresie respektowania zasad ochrony siedlisk cennych przyrodniczo powinna być skalkulowana na wyższym poziomie.

- 3.4.14. W cyklu publikacji prowadziłem również badania dotyczące znaczenia obszarów Natura 2000 dla polskiego rolnictwa i powstawania w tym zakresie konfliktu interesów (*European Ecological Network Nature 2000 – Opportunities and Threats*, „*International Journal of Environmental and Ecological Engineering*”, Vol:7 No:9, 2013, s. 580-587). Jednym z podstawowych problemów prawnych jest umiejscowienie obszarów Natura 2000 w polskim systemie prawa jako formy ochrony przyrody. Rodzi to nie tylko wskazane powyżej konflikty pomiędzy poszczególnymi formami ochrony przyrody, ale także w istotny sposób wpływa na ograniczenie własności nieruchomości rolnych na tych obszarach (*Prawne instrumenty kształtowania obszarów Natura 2000 w Polsce*, [w:] *Prawne instrumenty ochrony środowiska*, Beata Jeżyńska, Emil Kruk (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016, s. 327-338). W przywołanych artykułach prowadzę analizy

związane z konsekwencjami prawnymi umiejscowienia obszarów Natura 2000 jako jednej z dziesięciu form ochrony przyrody.

- 3.4.15. W sferę teoretycznoprawnych rozważań w tym nurcie wpisują się także zagadnienia związane z tworzeniem prawa oraz poprawnością legislacyjną regulacji dotyczących ochrony przyrody (*Europejskie regulacje prawa rolnego w zakresie ochrony przyrody wobec nowych określeń języka prawnego i prawniczego*, [w:] *Język polskiego prawa: perspektywa europejska*, Dorota Kondratczyk-Przybylska, Adam Niewiadomski, Ewa Walewska (red.), Lingua Iuris, Warszawa 2015, s. 153-164; *Nowe wyzwania dla polskiego języka prawnego na przykładzie prawa rolnego i ochrony przyrody*, [w:] *Język polskiego prawa: nowe wyzwania*, Dorota Kondratczyk-Przybylska, Adam Niewiadomski, Ewa Walewska (red.), Lingua Iuris, Warszawa 2016, s. 185-198).

Szczegółowa problematyka z tego obszaru dotyczy zagadnień formułowania definicji legalnych w europejskim i polskim prawie rolnym. Ich niewłaściwe powstawanie, przede wszystkim poprzez wielostopniowy system odesłań do istniejących pojęć prawnych powoduje nie tylko chaos prawny, ale przyczynia się do zwiększenia niepewności prawa (*Definicje legalne w europejskim i polskim prawie rolnym*, [w:] *Język prawny i prawniczy. I kongres ogólnopolski*, Dorota Kondratczyk-Przybylska, Adam Niewiadomski, Ewa Walewska (red.), Warszawa 2017, s. 203-214).

- 3.4.16. Efektem prowadzonych badań jest także mój udział w opracowaniu 30 haseł związanych z ochroną środowiska w prawie rolnym w Wielkiej Encyklopedii Prawa Tom VIII „Prawo rolne i żywnościowe”. W tych hasłach nie tylko przedstawiono aktualny stan wiedzy w danym zagadnieniu ale także zasygnalizowano obszary konfliktogenne.

4. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Przedstawiony wykaz publikacji po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych obejmuje 4 monografie oraz 74 artykuły naukowe oraz publikacje naukowe. Część z nich została opisana powyżej w punkcie trzecim. Publikacje te były ogłaszane w renomowanych i punktowanych czasopismach ważnych dla polskiego środowiska prawniczego, w szczególności dla prawników agrarystów. Stąd też publikowałem w „Studia Iuridica”, „Studia Iuridica Agraria” czy „Studia Iuridica Lublinensia”. Opublikowałem w tym 37

opracowań w recenzowanych pracach zbiorowych, w tym o zasięgu międzynarodowym. W moim dorobku znajdują się również teksty opublikowane w językach obcych (języku angielskim i języku niemieckim). Z uwagi na współpracę z prawnikami agrarystami niemieckimi moje publikacje ukazywały się w najbardziej renomowanym niemieckim czasopiśmie prawniczym z zakresu prawa rolnego – „Jahrbuch des Agrarrechts”.

Poniższy opis poszczególnych zagadnień naukowych poruszony został w trzech nurtach badawczych, zaprezentowanych poniżej zawiera tylko wybrane dla poszczególnych zagadnień artykuły naukowe. Szczegółowy spis wszystkich publikacji znajduje się w odrębnym załączniku nr 4.

Do najważniejszych obszarów działalności naukowej, poza opisaną powyżej mogę zaliczyć:

- 1) problematykę gospodarki ziemią w procesie produkcji rolnej;
- 2) problematykę prawną wykorzystywania środków europejskich przez rolników;
- 3) problematykę związaną z poprawnością językową aktów prawnych, w tym aktów prawnych w prawie rolnym.

Poniżej zawarty przegląd zawiera tylko informację o wybranych publikacjach w trzech obszarach mojej działalności naukowej.

- 4.1. Nurtem badawczym, który stanowił kontynuację badań podjętych w trakcie studiów doktoranckich i zakończonych doktoratem z zakresu nauk prawnych, jest problematyka gospodarki ziemią w procesie produkcji rolnej. Dotyczy ona zarówno zagadnień związanych z gospodarowaniem nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (w tym zakresie ukazała się drukiem w formie książkowej zaktualizowana rozprawa doktorska *Gospodarowanie państwowymi nieruchomościami rolnymi w Polsce i w Republice Federalnej Niemiec po 1989 roku*, Warszawa 2012, s. 371). Kolejne publikacje dotyczyły nieruchomości rolnych będących w obrocie prywatnoprawnym (*Modele ingerencji administracyjnoprawnej w sferze imperium i w sferze dominium w obrót nieruchomościami rolnymi w Polsce i w nowych landach RFN po 1989 r.*, [w:] *Władztwo administracyjne. Administracja publiczna w sferze imperium i w sferze dominium*, J. Łukasiewicz (red.), Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Rzeszów 2012, s. 454-465), gospodarką nieruchomościami (*Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Anna Błaszczak, Andrzej Chelchowski, Paweł Czechowski (red.), Andrzej Hopfer, Adam Jaroszyński, Konrad Marciniuk, Michał Możdżeń-Marcinkowski, Adam Niewiadomski, Paweł Wojciechowski, Wolters Kluwer, Warszawa 2015: komentarz

do art. 10-16 (s. 56-81), art. 18-19 (s. 89-92), rozdz. 3-4 (s. 132-182)), czy planowaniem przestrzennym (*Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne*, [w:] *Podstawy prawa administracyjnego*, Adam Jaroszyński, Michał Możdżeń-Marcinkowski (red.), Wydawnictwo Wydziału Zarządzania UW, Warszawa 2014, s. 327-332). Planowanie przestrzenne było także przedmiotem mojego zainteresowania w kontekście zasad ochrony środowiska i powstających tam konfliktów.

W tym nurcie badawczym kontynuowałem problematykę komparatystycznych badań związanych z oddziaływaniem regulacji wybranych państw europejskich na polski system prawny gospodarowania nieruchomościami rolnymi (*Die rechtlichen Regelungen der staatlichen landwirtschaftlichen Flächen in Polen und Deutschland nach 1989 - Ähnlichkeiten und Unterschiede*, – wspólnie z P. Czechowskim., „Jahrbuch des Agrarrechts“, Band XII, Baden-Baden 2013, s. 61-75; *Niemiecki Urząd Powierniczy oraz polska Agencja Nieruchomości Rolnych jako instytucje administracji publicznej dokonujące przekształceń ustrojowych nieruchomości rolnych w Polsce i w nowych landach Republiki Federalnej Niemiec*, [w:] *Problemy prawa polskiego i obcego w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym. Część czwarta*, Beata T. Bieńkowska, Dariusz Szafranski (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2013, s. 139-157). Zajmowałem się także problematyką prawną reprivatyzacji nieruchomości rolnych (*Process of Reprivatization of Agricultural Properties in the Selected European Countries*, “International Journal of Law and Political Sciences”, 2012, Vol. 6 No. 11, s. 3260-3264), czy dzierżawy (*Lease agreement in the European countries*, – wspólnie z A. Niewiadomską, “International Journal of Economics and Management Engineering”, 2012, Vol. 6 No. 11, s. 2585-2590).

Z problematyką nieruchomości związane były rozważania o charakterze legislacyjno-językowym. W tym zakresie ukazała się obroniona i zmodyfikowana wersja mojej rozprawy doktorskiej poświęcona znaczeniu pojęcia nieruchomości w prawie i języku (*Językowe i prawne dzieje nieruchomości*, Warszawa 2015, s. 296, ISBN 978-83-64271-04-5).

4.2. Nurtem badawczym podejmowanym przeze mnie w okresie ostatnich lat jest problematyka prawna wykorzystywania środków europejskich przez rolników. Zainicjowałem powstanie interdyscyplinarnego zespołu badawczego złożonego z prawników i ekonomistów, którzy przez trzy lata realizując grant badawczy

Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego prowadzili badania związane z wpływem funduszy europejskich na konkurencyjność polskiego rolnictwa. W efekcie tych badań powstała monografia, której jestem współautorem (Paweł Czechowski, Agata Niewiadomska, Adam Niewiadomski, Alojzy Z. Nowak, *Wpływ funduszy strukturalnych na poprawę konkurencyjności polskiego rolnictwa*, A.Z. Nowak (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2013, s. 275, ISBN 078-83-208-2083-6). Szczegółowe tematy nie ujęte w tej monografii doczekały się odrębnych opracowań artykułowych. Przykładowo można wskazać problematykę ogólnych zasad prawnych mających znaczenia dla konkurencyjności rolnictwa (*Wpływ funduszy strukturalnych na wzrost konkurencyjności polskiego rolnictwa – aspekty prawne*, – razem z P. Czechowskim, „*Studia Iuridica Agraria*”, Białystok 2012, t. X, s. 326-335), czy problematykę dotyczącą aspektów prawno-ekonomicznych (*Structural Funds of Polish Agriculture*, – wspólnie z A. Niewiadomską, „*International Journal of Economics and Management Engineering*”, 2012, Vol. 6 No. 11, s. 3253-3259).

Badania nad rolą środków europejskich prowadziłem także w aspekcie wspomnianej powyżej polityki zazieleniania, organizacji rynku rolnego (*New organization of the agricultural market in the European Union after the reform of the Common Agricultural Policy after 2013*, – razem z P. Czechowskim, „*Studia Iuridica*”, Warszawa 2016, t. 68, s. 55-72), czy rozwoju obszarów wiejskich. Badania dotyczyły także celów Wspólnej Polityki Rolnej i ich realizacji poprzez system wsparcia finansowego. W tym zakresie analizowałem także aspekty kontroli wydatkowania środków z funduszy europejskich (przywołana już powyżej *Administracyjnoprawna kontrola w rolnictwie*, – razem z P. Czechowskim, „*Studia Iuridica*”, Warszawa 2014, t. 58, s. 45-64).

4.3. Ważnym nurtem badawczym są także kwestie związane z poprawnością językową aktów prawnych (*Poprawność językowa tekstów urzędowych na przykładzie decyzji administracyjnych*, [w:] *Dobre prawo sprawne rządzenie*, Barbara Jaworska-Dębska (red.), Łódź 2015, s. 143-163), prawidłowością procesu legislacyjnego (*Europeizacja języka polskiego prawa a paradygmat zrozumiałości prawa*, [w:] *Матеріалу II Міжнародної студентської науково-практичної конференції*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Luhansku, 2011, s. 206-208), czy właściwego sposobu stosowania definicji legalnych (*Znaczenie definicji legalnych w prawie na przykładzie pojęcia nieruchomości*, [w:] *Język współczesnego prawa: polityka a język*, Dorota Kondratczyk-Przybylska, Adam Niewiadomski, Ewa Walewska (red.), *Lingua Iuris*,

Warszawa 2014, s. 97-106). Ten nurt rozważań teoretycznoprawnych nad językiem prawnym i prawniczym zawsze nawiązywał do prawa rolnego.

Powyższy przegląd prowadzonych przeze mnie badań nie obejmuje opracowań, które są związane z innymi problemami prawnymi takimi jak szkolnictwo wyższe (*Finansowanie nauki w Polsce – pomoc czy przeszkoda?*, – razem z A.Z. Nowakiem, „Transformacje”, Warszawa 2014, nr 1-2 (80-81), s. 162-182; *Nauka i szkolnictwo wyższe*, [w:] *Podstawy prawa administracyjnego*, A. Jaroszyński, M. Możdżeń-Marcinkowski (red.), Warszawa 2014, s. 321-326), czy samowystarczalność energetyczna obszarów wiejskich. Pozostają one w ścisłym związku z czterema głównymi nurtami prowadzonych przeze mnie badań.

Pozostałe osiągnięcia naukowe, w tym wygłoszone referaty naukowe na konferencjach zagranicznych i krajowych, zgodnie z wytycznymi Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów stanowią odrębny załącznik do wniosku.

Adam Niewiadomski